

SCHOPENHAUER FELSEFESİNDE PLATONİK ÖĞELER

The Platonic Elements in the Philosophy of Schopenhauer

Murat Kaymaz*

ÖZET

Bu yazının maksadı bir düşünür olarak Platon'dan etkilenen Arthur Schopenhauer'in, Platon felsefesi içinden benimsediği öğeleri ve bunları kendi felsefi dizgesinde nasıl kullandığını ortaya koymaya çalışmaktır. Platon'un, Schopenhauer üzerindeki etkileri, özellikle idealar kavramı ve sanat felsefesi eksenlerinde öne çıkar. Ayrıca Platon'un felsefeye genel yaklaşımı yahut daha doğru ifadeyle felsefi yöntem anlayışı da Schopenhauer'de akis bulur. Bu öne çıkışlar ve akisler Schopenhauer'in ontolojisi açısından yapısal niteliktedir. Dolayısıyla onun dizgesinde yer alan *Platonik* esasların incelenmesi, hem Schopenhauer felsefesinin değerlendirilmesi açısından, hem de Platoncu refleksiyonun etkin biçimde yer aldığı bir felsefi kurguyu aydınlatması bakımından önem arz eder. Yazıda, Schopenhauer'in düşünce ağına takılan Platoncu fikirler ve özellikle birebir Platoncu anlamlarıyla aldığı idealar vasıtası ile kendi felsefi içerisinde oluşturduğu özgün fikir ve sonuçlar izah edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arthur Schopenhauer, Platon, İdea, İrade, Tasarım, Kavram

ABSTRACT

The purpose of this essay is to point out how Arthur Schopenhauer, who was a thinker that was influenced by Plato, used certain aspects of Plato's philosophy under his own philosophical structure. Plato's influence on Schopenhauer comes into prominence, especially on the axis of idea concepts and artistic philosophy. Moreover, Plato's general approach on philosophy or his more philosophical understanding of the method echoes in Schopenhauer's philosophy. These prominences and echoes are structural according to Schopenhauer's ontology. Thus reviews of Platonic aspects in his structure proves important both in evaluating Schopenhauer's own philosophy and in illuminating a philosophical setup in which Platonic reflection is integrated effectively.

* m_kaymaz@hotmailcom

This essay will try to explain Platonic thoughts caught in Schopenhauer's thought net and in particular the original thoughts and results that he has created within his own philosophy through the ideas he has taken in the sense of their Platonic meaning.

Key Words: Arthur Schopenhauer, Plato, Idea, Will, Representation, Concept

Düşünceler, ancak onları önceleyen yapılar ile birlikte ele alındığında gereğince anlaşılma imkanı bulabilirler. Doğaldır ki Platon felsefesi de kendisini önceleyen kimi düşüncelerden birtakım etkileri barındırır. Geçmiş filozofların bazı düşünceleri, Platon felsefesinde eklektizmi aşan bir sentezle ortaya konulmuş, güçlü bir felsefi kurgu serdedilmiştir. Bu kurgu öyle güçlüdür ki, 20. yy' da bile Batı Felsefesi Platon'a nispetle dipnot vasfında değerlendirilmiştir. Bu yazıda da öncelikle Platon'un felsefesi içinde ideaların bir tanımı verildikten sonra Schopenhauer felsefesinde Platoncu öğeler ve ideaların konumları açıklanmaya çalışılacaktır.

Felsefe tarihi boyunca hemen her filozofun kendisiyle yüzleştiği "*Tanrısal Platon*" düşüncesi karşısında Schopenhauer de, Platon'dan bazı öğeleri dizgesine dahil etmiş ve bizzat kendi felsefesini "*böylece benim öğretime Platon'un düzeltilmiş bir analoğu olarak bakabiliriz.*"¹ diyerek tanımlamıştır. Schopenhauer, aşağıda ayrıntılara girecek olmakla beraber, Platon nazariyesini iki bakımdan ele almıştır denilebilir. Bunlardan ilki Platon'un felsefe tarihi içerisinde genel felsefesinin değerlendirilmesi ve Schopenhauer'in Platon felsefesine genel bakışıdır; ikincisi ise idealar gibi Platonik öğeleri, Schopenhauer'in bizzat kendi sistemi içerisinde, ontolojisi ve sanat teorisinde kullanışıyla ilgili tavidir. Platon felsefesinde ideaların anlamını belirlemeye çalışan ve "Platon'un İdealar Teorisi/Platos Ideas Theory" isimli bir eser kaleme alan David Ross'a göre ideaların Platon'daki anlamlarını belirlemek güçtür.

"Platon öncelikle ideaların duyulur nesnelere farklı olduğunu tutarlı olarak savunur. İkinci olarak eş değer bir kesinlikle düşünmektedir ki bunların amaçları ne düşünceler ne düşüncelerin içerikleri (bu her ne anlama geliyorsa) değildir, ancak varlık olarak varoluşları ile tüm tecrübi bilgimizi mümkün kılmaktadırlar. Üçüncü olarak Platon duyulur nesnelere ayrı bir varlıkları olduklarını düşünmekle birlikte bunların varlığına ilişkin sorunun basit bir cevabı olamayacağını düşünmektedir. Tabirin araştırılmasında belki yardımcı olduğunu düşündüğünden zaman zaman formlar ve tek tek şeyler arasındaki ilişkiye vurgu yapar."²

¹ Arthur Schopenhauer, *Parerga und Paralipomena*, Suhrkamp Taschenbuch, Frankfurt, 1986, s.63

² David Ross, *Platos Ideas Theory*, Oxford University Press, Londra, 1953, s.227

Kendisine atfedilen diyaloglara bakılarak Platon'un yoğun bir çabayla, seleflerinde olumlu ve olumsuz bulduğu yönleri eleştirel bir yöntemle değerlendirdiği ve ideaların ancak bu süreçle birlikte filozofun zihninde olgunlaştığı söylenebilir. Filozofun önemli diyaloglarından kabul edilen ve ağırlıklı olarak bilgi probleminin işlendiği Theaitetos diyalogunda eskilerden kaldığı ifade edilen bir çelişki ortaya atılır:

*"Bu problem bize bir taraftan eskilerden kalmıştır...ve her şeyin aslı Okyanus'la Tethys'in aktığını, hiçbir şeyin dinginlikte olmadığını söylemişlerdir...bu istisnası olmayan genel hareketi öğretmek, kendilerine onur başlıklar. Başkalarının tamamıyla tersini, yani, evrenin hareketsiz olduğunu söylediklerini, bundan başka Melissos ile Parmenides gibi kişilerin bütün bunların tersine olarak her şeyin bir tek olduğunu, hareket edecek bir uzay olmadığı için, dinginlikte olduğunu iddia ettiklerini söylemeyi az daha unuttuyordum. Theodoros, şimdi bütün bunlara karşı ne tavır takınacağız, dostum? Adım adım ilerlememizde farkına varmadan her ikisinin ortasına düştük, kendimizi savunmaz ve kaçamazsak, idman meydanlarında oynayan çocukların iki tarafın ortasında yakalanıp her iki yana doğru çeğiştirilmelerine benzer garip bir duruma düşeceğiz."*³

Bu garip durumda kalmak istemeyen Platon, çözüm uğraşısı neticesinde, varlığı harekete (*oluşa*) indirgeyen eskilere ve varlığı dinginlik (*olan*) olarak donduran Melissos ile Parmenides'e, her ikisinin de - aralarına ancak asıl ve suret türünden bir ayırım konularak- kabul olunduğu sentezi ile daha doğrusu *İdealar* ile tavır almış ve kendi yolunu çizmiştir. İşte bu çizginin başat figürü olarak *idea* 19.yy Alman İdealizm çığırında yer alan Schopenhauer düşüncesinin de önemli bir kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Schopenhauer felsefesinin en ilgi çekici hassalarından biri, hem kendinden önceki bazı felsefi düşünceleri hem de orijinal fikirlerini, orkestral bir kompozisyonun motifleri olarak kullanmış olmasıdır. Onun oyun tahtasındaki taşlar başkasının, ancak felsefi hamlesi kendi usunun ürünüdür. Hint geleneğinin Vedalar ve Budizm muhtevaları, Kant'ın a priori akıl kalıpları ve Platon'un *İdealar* kurgusu Schopenhauer'in felsefinde irade ve tasavvur temel kavramları altında dünyayı inşa ederler.

Schopenhauer felsefe ediminde yöntem anlayışı bakımından , Platon ile bir uzlaşma içindedir. Zihinde olan ile onun dışında olanın uyumu ve mahiyetini, felsefenin esas uğraş alanı olarak gören Schopenhauer için felsefe temelde ontolojidir. Nitekim Schopenhauer, Platon'dan bu bağlamda şöyle faydalanır:-

³ Platon, Diyaloglar içinde Theaitetos Diyalogu, Macit Gökberk, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016, s.500

“Değişik görüngülerde özdeş olanı tanımak, benzer görüngülerde farklı olanı saptamak, Platon’un sık sık dikkat çektiği gibi felsefenin bir sine qua non’udur /olmazsa olmazıdır”⁴

Schopenhauer’a göre tüm varlık, irade olarak tanımladığı kör ve bilinçsiz bir mutlaklığın var oluş atılımı olarak nesneleşmesinden ibarettir. Nesneleşme, inorganik dünyadan başlayarak, organik dünyaya ve onun ilk kez kendi bilincine vardığı nesneleşmesi olarak insana değin gelir. İradenin kör ve bilinçsiz oluşu kaotik olduğu anlamına gelmez. Dünya bir tasarım alanı olarak ortadadır ve bu tasarım, özne-nesne karşıtlığı üzerine kurulmuştur. Onlar, birbirlerinden bağımsız olarak zihinde dahi tasavvur edilemezler. Öznenin, nesne karşısında hazır a priori kalıpları olarak uzam, zaman ve nedensellik, dünyayı determinist bir tasarıma sabitler. Bu yoldan gidildiğinde, kör iradenin şuarsuz ortaya çıkışları, görünürde zorunlu bir düzenlilik içinde belirir. Özgürlük, ancak iradenin bizzat kendisine atfedilebilecek bir şeydir ve bu bakımdan doğada söz konusu değildir. Gene bu irade, tüm tikellerin ardındaki mutlak hakikat olarak, kendinde şey olarak, büyük amacı, var olmak ve var oluşunu ebedi kılmak için eylemektedir. İşte varlığın bu “kör” dinamosu, tüm var olanlara, var oluşlarını daim kılacak gerilimi ve enerjiyi sağlamaktadır. Zaman ve uzam kalıpları dışında olan irade, tüm tikelerde Schopenhauer’in ferdileşme prensibi (*principium individuationalis*) dediği ilke gereğince, ancak bölünmeksizin, bütün olarak ortaya çıkmaktadır.⁵

‘İrade kendisini, bir meşede, bir milyon meşedeki kadar tam açığa çıkarır. Onların uzam ile zamandaki sayısının, çoğalmasının, iradenin kendisi bakımından önemi yoktur. Bunlar yalnızca uzam ile zamanda bilgi sahibi olan, hatta çoğaltılıp yayılan bireylerin çokluğu bakımından önemlidir. Gelgelelim, bu bireylerin çokluğu, iradenin kendisiyle değil olsa olsa onun ortaya çıkışlarıyla ilintilidir. Dolayısıyla sunu bile ileri sürebilirdik: En önemsizi de olsa tek bir yaratık, per impossible olanaksız olsa bile, tümünden yok edilseydi, zorunlu olarak bütün dünya onunla birlikte yok olurdu.’⁶

Schopenhauer’in başat eseri ‘İrade ve Tasavvur Olarak Dünya’ dört kitaptan oluşmaktadır. Eserin, konumuz bağlamında bizi ilgilendiren ikinci kitabında temel figür olan iradenin nesneleşme süreçlerine ve nesneleşme basamaklarına açıklamalar

⁴ Arthur Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, Levent Özşar, Biblos Kitabevi, İstanbul, 2014, s.54

⁵ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.250

⁶ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.74

getirilir. İradenin nesneleşme basamakları olarak idealar doğal kuvvetlerin ve türlerin açıklanmasına hizmet ederler. Öyle ki verili olan dünyanın, doğa bilimleri tarafından açıklanamayan unsurlarının, felsefi açıdan tanımlanmasına imkan sağlarlar. Schopenhauer, Platoncu ideadan, istemenin nesneleşmesinin kesin, değişmez aşamalarını anlar. Filozof bu anlayışını yani terminolojik olarak benimsediği idea kavramını, Platon ile özdeş anlamda kullandığını aşağıdaki şekilde ifade eder:

“Buna uygun olarak, bizim sonraki kitabımızda ayrıntısıyla araştırılacak konu, Platon’un bütün öğrencilerinin şimdiden kestirmiş olduğu gibi, istemenin nesneleşmesinin değişik basamaklarıdır. Bunlar sayısız bireyde ortaya çıkar, bireylerin erişilmez örnekleri ya da şeylerin bengi kalıpları olarak varolurlar. Bunların kendileri, uzamda, zamanda (bunlar bireysel görüngülerin ortamıdır) ortaya çıkmaz, değişmeden kalırlar, değişime uğramazlar. Bunlar hep vardır, sonuçta hiçbir zaman oluşları yoktur. İstemenin nesneleşmesinin bu basamakları Platon’un idealarından başka bir şey değildir. Sonradan idea sözcüğünü bu anlamda kullanabileyim diye buna şimdiden değindim. Dolayısıyla benim yapıtımda bu sözcük her zaman Platon’un verdiği özgün, gerçek anlamında anlaşılmalı. Bu sözcük, skolastik aklın kaleme aldığı soyut ürünlerle hiçbir biçimde ilişkilendirilmemelidir.”⁷

İstemenin değişik basamaklarda nesneleşmeleri olarak idealar kendilerini, ilk defa evrensel güçler olarak inorganik dünyada gösterirler. Bunlar yerçekimi, elektrikli gibi güçlerdir. Örneğin bulutların oluşturduğu biçimler, özsel değil aksine ilinekseldir. Bulutların, genişleyip daralan buhardan oluşmaları, esintiyle sıkışıp sürülmeleri, dağılıp parça parça olmaları onların doğalarıdır. Daha doğrusu kendilerini bulutlarda nesneleştiren güçlerin özü yani ideadır. Taşlar üzerinde akan çay için, oluşturduğu girdaplar, dalgalar, köpükler önemsizdir, öze ilişkin değildir. Ancak çayın yerçekimine uyması, esnek, biçimsiz, saydam bir akışkan olarak davranması onun doğasıdır. Ve bu doğayı akıl yoluyla değil de algı yoluyla bildiğimizde onun ideasını bilmiş oluruz.⁸ Sonraki basamaklarda bu nesneleşme bitkiler, hayvanlar ve nihayetinde insana değin kendini açar. Aşağı basamaklarda türün özellikleri baskın, bireyinkiler belirsizdir. Gene aşağı canlılarda son kertede türün ortak bir görünümü yahut karakteri ile onları saptamak mümkün iken insana geldiğinde artık bireysel özellikler o denli farklılaşmış ve belirginleşmiştir ki her insana belli bir yere değin özgün bir

⁷ Schopenhauer, İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.76

⁸ Schopenhauer, İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.129 (Schopenhauer’in burada kullandığı algı kavramı bireyselliğinden sıyrılmış öznenin, tüm diğer ilişkilerden soyulmuş nesneyi algılaması, temasıdır.)

idea olarak bakılmalıdır. Doğa yasası dediğimiz şey ise yine ideanın belirlediği kalıba uygulanmasıdır. O kalıplar içinde ortaya çıkışların düzenliliğidir. Görüldüğü gibi Schopenhauer adeta Platon'da fenomenler dünyası ile belirsiz bir ilişki içinde olan ideaların, kendi alemlerinden dünyaya nasıl indiklerini açıklamaya çalışmaktadır. Öte yandan Platoncu idea, Schopenhauer düşüncesinde nesne, yani bilinen bir şey olarak kabul edilir. İdea ancak bu haliyle, bir özne için nesne olmaklığıyla kendinde şeyden yani istemeden ayrılmaktadır.⁹ Buradaki "özne" konusunda dikkatli olmak gerekir zira Schopenhauer'in, özne için nesne olarak tanımladığı idea ile yeter sebep ilkesi altında ideaların nesneleşmelerini bilen "özne" birbirlerinden farklıdır. İlkinde bireysellik ortadan kalkmış, özne ile nesne birbirleri içerisinde adeta soğurulmuştur. Epistemolojik bir ekstaze geçerli değildir. İkincisinde ise birey olarak bilen söz konusudur.¹⁰ Epistemolojik bir fonksiyonalitye vardır:

"Bu bakımdan idea, bilgiye özgü bir kalıba bürünmemiş, genelde tasarım kalıbına, yani öznenin nesnesi olma kalıbına bürünmüştür. Bundan ötürü, isteme ya da kendinde şey için olanaklı en uygun nesne olma olsa olsa ideadır. Gerçekten o tüm kendinde şeydir, yalnız tasarım kalıbındadır."¹¹

Ne var ki yukarıda söylenenler bir yanda tutulduğunda Schopenhauer felsefesi içerisinde, ideaların en geniş tartışıldığı alan açıkça onun estetiğidir. İdeaların merkeze alındığı estetik örüntü ve onun uzantılarında Schopenhauer sanatın mahiyeti, estetik temaşa durumu, dehanın açıklanması ve plastik ve edebi sanatların sınıflandırılması gibi konuları derinlikli olarak teşrih eder. Bunun dışında Schopenhauer felsefesinde sıklet merkezi olarak Platoncu kavramların işlevleri olduğu gibi, münhasıran Platon felsefesinin genel kaplamasının ve onun felsefe sahnesine ne koyduğunun da Schopenhauer nazariyesinden değerlendirilmesi söz konusudur. Bu değerlendirmelerin dikkate alınması, kimi yazarlar tarafından eklektik olmakla itham olunan Schopenhauer düşüncesinin oluşumunu, bütüncül bir açıdan görmeyi mümkün kılacaktır. Zira Schopenhauer, felsefesini ortaya koyarken incelediği filozoflardan ve düşüncelerden ne anlayıp, neleri eleştirdiğini açıklıkla yazmıştır.

Schopenhauer, Platon düşüncesinden devşirdiği ideaları, kendi felsefi dizgesinde yoğun biçimde kullanmakla birlikte, geç dönem eseri *Parerga ve Paralipomena*'da Platon'un felsefi alana getirdiği problemleri ve çözüm önerilerini yorumlamıştır. "Fragmente zur Geschichte der Philosophie/Felsefe Tarihinden Kesitler"¹² başlıklı

⁹ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.121

¹⁰ Bu ayrım, özellikle sanat başlığı altında derinleştirilerek teşrih edilir.

¹¹ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.121,122

¹² Arthur Schopenhauer, Parerga und Paralipomena-Samtliche Werke, Suhrkamp Taschenbuch, Sinzheim, 1986, s.43

bölümde antik filozoflardan kendi çağına değin uzanan ana felsefi akımlar ve önemli filozofların düşünceleri, etkileşim ve bağlaşıklıkları açısından da ele alınarak değerlendirilmiş ve özetlenmiştir.

Bu bağlamda Schopenhauer'e göre Platon, örtük biçimde olmak üzere bir tür ölümsüzlük öğretisi inşa etmek uğruna, epistemolojik bir yanılgıya düşmüştür. Bu öylesine köksel bir hatadır ki Kant'a gelinceye kadar hemen tüm eski, orta ve yakın çağ felsefesi boyunca ayakta kalmıştır. Bu düşünceye göre kişide *bilen*, temeli bedenden farklı olan ve *ruh* denen ve gayrı maddi bir yapıdır. Beden ise bilginin önünde olsa olsa bir engeldir. Duyular yoluyla elde edilen bilgiye asla itimat edilemez, ondan gelen bilgiler aldaticıdır. Bunun doğal sonucu, hakiki bilgi her türlü duyumdan uzak olmak durumundadır. Hakiki bilgi, ancak saf düşüncenin soyut kavramlarla iş görmesiyle elde edilebilir. Gene bu tür bir bilgi, tamamıyla ruhun kendi kaynaklarıyla edinilebilir ve bu sebeple ona tam manasıyla ancak ruh bedenden ayrıldıktan sonra yani öldükten sonra erişilir. Bu dianoiooloji¹³ ile akli ruha, bir üstünlük kazandırılır ve ölümsüzlük düşüncesi temellendirilmiş olur. Schopenhauer'in de bizzat atıf yaptığı *Phaidon* Diyalogunda, Sokrates'in ağzından bilmede ruhun etkinliği açıklanır;

*'Fakat işin asıl kötüsü, ten bize biraz zaman bıraksa da bir şeyi incelemeye koyulsak, çalışmamıza durmadan karıştır, bizi yanıltır, şaşırır ve hakikati görmemize engel olacak şekilde bizi felce uğratar. Bundan ötürü, bir şeyi gerçek olarak bilmek istiyorsak, tenden ayrılmamız, yalnız ruhla , neleri kendiliklerinde temaşa etmemiz gerekir, bunu artık biz, iyice anladık: İşte ancak o zamandır ki , kendisine o kadar aşık olduğumuzu söylediğimiz bilgelige belki kavuşmuş oluruz; fakat daha hayatta iken değil, usamlamanın gösterdiği gibi, öldükten sonra. Gerçekten tenle beraber bulduğukça hiçbir şeyi arılığı içinde öğrenmek mümkün değilse, iki şeyden biri: Ya gerçek bilgi hiç mümkün değildir, yahut onu yalnız ölümden sonra elde edeceğiz, çünkü tenden ayrılan ruh ancak o zaman kendi kendisiyle kalır...'*¹⁴

Bu noktada Schopenhauer'in tespiti, Platon felsefesinde epistemolojik bir düstur olarak aklın saf bilişleri, yani herhangi bir suret ya da tasavvura bağlı olmayan düşüncelerin ve dolayısıyla her türlü malzemesini kendinden devşiren, dolaysız bir kavrayışın söz konusu olmasıdır. Schopenhauer'e göre bu fikir skolastikleri rahatsız etmiş ve orta çağ boyunca onu temellendirme teşebbüsleri olmuştur. Yeni çağ felsefesinin başlatıcısı olarak Descartes ve onun ekolü bu çizgide görece başarı elde etmek-

¹³ "Dianoia: Platon'da, doxa, yani inanç, sanı ya da kanaat ile noesis, yani gerçek sezgisel bilgi arasında kalan diskürsif bilgi anlamına gelir..." Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yay., İstanbul, 2000, s.249

¹⁴ Platon, *Phaidon*, Hamdi Ragıp Kandemir-Kemal Yetkin, Sosyal Yay., İstanbul, 2001, s.24-25

le birlikte yine Schopenhauer'e göre Descartes'in ardılı olarak Spinoza, *substantia cogitans et sunstantia externa una aedemque est substantia quae jam sub hoc, jam sub illo attributo comprehendetur*¹⁵ öğretisi ile Descartes'cı ikiliğe karşı bir tavır almıştır.¹⁶ Ondan sonra gelen John Locke ise bu düalist öğreti bakımından giriştiği sorgulamada kavramların kökenini incelemiş ve doğuştan idealar olmadığı sonucuna varmıştır. Gene Schopenhauer'e göre Locke'un ardılı olarak Condillac ve onu takip eden Fransız ekolü Locke'un fikirlerini *penser est sentir/düşünmek algılamaktır* mottosuna değin geliştirmiş ve bunda ısrarcı olmuşlardır.

Schopenhauer bakımından bu düşünce mutlak manada yanlış olmakla birlikte, duyu gibi düşünmenin kendisi de kısmen beden uzuvları tarafından belirlendiği için yine de bir hakikat payı vardır.¹⁷ Görüleceği gibi Schopenhauer, kökü bir olmakla beraber birbirine muhalif iki dala ayrılan bir görüşü felsefe tarihi kapsamında Platon bağlamında ele almaktadır. Bu görüş ruhun gayri maddiliğini delillendirmek için yegane hakikat bilgisinin saf düşünmeye dayandırılıyor olmasıdır. Gene Schopenhauer'e göre bu yanlış görüşün karşısında aynı biçimde yanlış karşıt görüş olarak düşünmeyi algıya indirgemek durmaktadır. Schopenhauer tarafların ikisinin de yanlışlığını iddia ederek doğruya Kant tarafından götürüldüğümüzü ileri sürer. Ona göre Kant ile birlikte tüm metafizik psikoloji ve Platon'un ruhun saf etkinliği öğretisi çökmektedir. Zira Schopenhauer'e göre Kant bize göstermiştir ki;

*'beden aracılığıyla meydana gelen algılama ameliyesinden yoksun bilginin içeriksiz olduğunu ve dolayısıyla bedeni var saymayan böyle bir bilenin boş bir formdan başka bir şey olmadığını görüyoruz; söylemeye bile gerek yok nasıl ki hazım midenin bir işlevi ise her türlü düşünme de beynin psikolojik bir işlevidir.'*¹⁸

Platon felsefesine yönelik tüm olumsuz değerlendirmelerine rağmen Schopenhauer Platon'un felsefesinde; bilgiyi beden, duyu ve algının dışında tutma ve bilmenin bunlarla her türlü bağı kesme öğretisinin amaçsız, yanlış hatta imkansız olduğu gösterilirse, kendi öğretisinin onun tashih edilmiş benzeri olarak kabul edilebileceğini söyler. Ve bu öğretinin dediği şey şudur ki: İstemeyle tüm ilintisi ortadan kaldırılan biricik doğrudan kavrayış bilgisi, en yüksek nesnellığe ve mükemmelliğe ulaşır.¹⁹

¹⁵ Düşünen cevher ile yer kaplayan cevher burada ve bu nitelikle , şurada şu nitelikle kavranan bir ve aynı cevherdir

¹⁶ Arthur Schopenhauer, Felsefe Tarihinden Kesitler, Ahmet Aydoğan, Say Yay., İstanbul, 2014, s.73

¹⁷ Schopenhauer, Felsefe Tarihinden Kesitler, s.73

¹⁸ Schopenhauer, Felsefe Tarihinden Kesitler, s.74

¹⁹ Schopenhauer, Felsefe Tarihinden Kesitler, s.75

Schopenhauer tam bu noktada okuyucusunu baş yaptı "İrade ve Tasavvur Olarak Dünya" nın üçüncü kitabına yönlendirir. Burada incelenenler Platoncu İdea'lar yahut Schopenhauer'in onları konumlandığı anlamlarıyla sanatın nesnelere. Her ne kadar bu ideaların sayısız kopyaları uzam zaman içerisinde yineleniyor olsalar da onların tam bir tanımı yahut eksiksiz bir tasavvuru ancak sanat etkinliğinde söz konusu olabilmektedir. İdealar, mutlak manada sanatın nesnelere olmak için orada değildirler, ancak onlara yönelmeyen bir sanat edimi de söz konusu değildir.

Schopenhauer, İrade ve Tasavvur Olarak Dünya adlı eserinin üçüncü kitabına "Yeter sebep ilkesinden bağımsız bir tasarım: Platoncu İdea: Sanatın Nesnesi" başlığını uygun görmüştür. Kitap Platon'un Timaios diyalogundan bir alıntı ile başlar;

"Her zaman olan, oluş içinde, olmayan nedir? Her zaman oluş içinde olup, hiçbir zaman olmayan nedir?"²⁰

Schopenhauer felsefesinde Dünya iki veçhesiyle tanımlanır. İsteme ve Tasarım olarak. Tasarım olarak Dünya, hem bütün hem de parçalarında istemenin nesnelereleşmesi olarak adlandırılır. Bu istemenin nesne olması, doğal olarak tasarım olması anlamına da gelmektedir:

"Şunu da anımsıyoruz: İstemenin bu nesnelereleşmesinin çok sayıda ama belirli basamağı olduğu bulundu. Bu basamaklarda, istemenin doğası giderek artan bir seçiklikte, tamlıkta ortaya çıkar, başka bir deyişle, kendini nesne olarak ortaya koyar. Biz, bu basamaklarda, Platoncu ideaları tanıdık. Çünkü bu basamaklar belli türler ya da hem organik hem de inorganik bütün doğal cisimlerin özgün, değişmez kalıpları olarak aynıdır. Onlar, kendilerini doğa yasalarına göre açığa vuran evrensel güçlerle de aynıdır. Bu yüzden, bu idealar, gerek biri gerek tümü, kendilerini sayısız bireyde, öğede açığa vururlar. İdealarla bireylerin ilişkisi, arketiplerin kopyalarıyla ilişkileri gibidir. Bu bireylerin çokluğu ancak zaman ile uzam aracılığı ile anlaşılabilir."²¹

Schopenhauer bu çokluğu algılayışımızın nihai kalıbı olarak yeter sebep ilkesini ortaya koymaktadır. O, bireyin algısına geldiği biçimiyle tasarımın evrensel kalıbıdır. Ne var ki Platoncu İdea bu kalıp altına girmez. Bu nedenle onda ne değişim ne de çokluk söz konusudur. İlginç olan tespit şudur ki, Schopenhauer'e göre özne birey olarak bildiği müddetçe, idealar onun epistemolojik sınırlarının dışında kalacaktır. Yani onları bilemeyecektir. Öyleyse ideaların bilgisine erişmenin yolu, ancak öznenin

²⁰ Platon, Timaios, Erol Güneş-Lütfi Ay, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2001, s. 27

²¹ Schopenhauer, İsteme ve Tasarım Olarak Dünya s.130

bireyselliğinin askıya alınmasıyla mümkündür. Burada ideanın Schopenhauer için kendi felsefi dizgesi içerisinde ne anlama geldiğini filozofun bizzat kendisi hatırlatma gereği duyar ve şöyle söyler:

“İdea, bizim için, daha çok kendinde şeyin doğrudan, dolayısıyla da uygun nesneleşmesidir. Bununla birlikte, kendinde şey, istemenin, nesne olmamış, daha tasarıma dönüşmemiş istemenin ta kendisidir.”²²

İşte bu nesne olmanın ilk basamağı olarak Platon’un İdealarını buluruz. Fenomenler dünyasındaki nesneleşme ise Schopenhauer’e göre dolaylı bir nesneleşmedir. İdeaların uzam, zaman ve nedensellik kalıpları içerisinde sayısız ortaya çıkışları ve tekrarlarıdır. Bu fenomenler, zamanda bozulmayan, mükemmel tamlıkta ideaların aksine, onların eksikli, uzam ve zaman etkilerine maruz ve kalıcı olmayan kopyalarıdır. Oysa idea, doğrudan istemenin nesneleşmesi olarak tamdır. İdeayı istemeden ayıran tek şey ise onun (İdeanın) bir özne için nesne olmasıdır. Yani idealar da ancak bir algılayan tarafından algılanmak suretiyle varlık imkanı bulabilirler. Buradaki algılayan ise sıradan özne değil, bireyselliği askıya alınmış bir epistemik öznedir. Bu öncüllere bakarak Schopenhauer’de ideaların bilgisi ve nesneleşmesi ile ilgili bakış açısının daha ziyade bilişsel bir perspektif olduğu söylenebilir.

“yeter sebep ilkesi, ideanın birey olarak öznenin bilgisine geldiğinde girdiği kalıptır. Bu yüzden, kendini yeter sebep ilkesine göre açığa vuran belli bir şey, kendinde şeyin (ki istemedir) dolaylı bir nesneleşmesidir yalnızca. Çünkü, onunla kendinde şey arasında, istemenin biricik doğrudan nesne olması olarak idea durur. Bu bakımdan idea, bilgiye özgü bir kalıba bürünmemiş, genelde tasarım kalıbına, yani öznenin nesnesi olma kalıbına bürünmüştür. Bundan ötürü, isteme ya da kendinde şey için olanaklı en uygun nesne olma, olsa olsa ideadır”²³

Schopenhauer, felsefesinin temel kavramı olarak iradeye nazaran idea ve tek tek şeyler yani nesnelere arasındaki ayrımı belirginleştirmek için yukarıdaki tanımın ardından aşağıdaki açıklamayı yapar:

“Ancak tek tek şeyler, istemenin uygun nesneleşmeleri değildir. Çünkü, ortak anlatımı yeter sebep ilkesi olan kalıplar yüzünden onlarda istemenin nesne olması bulanıklaşır. Ne ki bu kalıplar, bireyin birey olarak ulaştığı bilginin koşullarıdır. Bilen özneler olarak aynı zamanda bireyler

²² Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.121

²³ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.121

olmasaydık, yani algılarımız bir gövde ortamı aracılığı ile aktarılmıyordu, bu algı, gövdenin duygularından başlamıyordu, sonuçta dünyamız bir nunc stans/bengi şimdi olacaktır."²⁴

Görülebileceği gibi Schopenhauer'e göre kendinde şey olarak istemenin nesneleşmesi idealar ile başlamakta ancak tek tek şeyler idea kalıplarına göre ortaya çıkmaktadır. Ne var ki bunlar bir gövde vasıtasıyla, yani birey olan bir özne tarafından ve ayrıca yeter sebep ilkesi aracılığıyla algılandıkları için bulanıklaşmaktadırlar. Eğer durum böyle olmasaydı, özne birey olarak algılamak yerine doğrudan ideaları kavrayabilecek olsaydı o vakit dünyamızda değişim ve akış söz konusu olmayacak aksine sonsuz bir şimdi içinde yaşıyor olacaktık. Oysa zaman kalıbı, bizde bireysel varlığın, zaman dışı olan, sonuçta bengi olan idealardan edindiği parça parça, bölüm bölüm bir görünümüdür. Bu konuda Platon Timaios diyalogunda " Zaman sonsuzluğun devingen resmidir."²⁵ demektedir. İdeaların bilgisine ulaşmanın yolunun, öznenin bireyselliğinden soyunması ile mümkün olduğunu söyledik. Ancak bu her zaman bireysel kontrolümüz altında bir ekstaze olmayabilir. Çünkü tek tek şeylerin bilgisinden, ideaların bilgisine geçiş ansızın ortaya çıkmakta ve birey bu esnada bir tür yönetici durumunda olan istemeden tamamıyla kurtulmaktadır. Tek tek şeylerin bilgisi de esasen onlara ait hakiki bir bilgiden ziyade, nesnelere diğerleri ile ilişkileri içinde tanımadır. Oysa ideaların bilgisi ait oldukları nesneye ait hakiki bilgidir. Bir nesnenin tüm ilişkilerden bağımsız, mutlak kendiliği içinde olduğu ve yine bireyselliğinden sıyrılmış özne ile birleştiği bilişsel hal *ideanın* bilgisidir. Bu ise istemenin doğrudan doğruya ve upuygun nesneleşmesi demektir. Schopenhauer bu noktada bazı sorular yönelterek kurgusunu belli istikamette genişletir:

*"Peki ya bütün ilişkilerin dışında olanla, dünyada gerçekten özlü olan tek şeyle, dünyanın görüngülerinin gerçek içeriği ile ne tür bir bilgi ilgilenmektedir? Zamanın akışına bağlı olmayan, dolayısıyla her zaman aynı doğrulukta bilinenle - tek sözcükle idealarla, kendinde şeyin, istemenin doğrudan, upuygun nesneleşmesiyle ne tür bilgi ilgilenmektedir?"*²⁶

Filozofa göre tam da bu soruların cevabı sanattır. Sanat, yukarıda değinilen ve ancak saf seyre dalış ile kavranabilen bengi ideaları yineler yahut yeniden üretir. Replike edilen ideanın içinde üretildiği gereç sanatın sınıfını da belirler. Resim, yontu, mimari, yazınsal sanat ortaya çıkar. Sanat, aralarındaki ilişkileri askıya alarak nesnede

²⁴ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.122

²⁵ Platon, Timaios, Erol Güneş-Lütfi Ay, Cumhuriyet Yay., İstanbul, 2001, s.37

²⁶ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.123

özel olanı yani *ideayı* hedef almaktadır. Sanat, bireyselliğin ve dolayısıyla yeter sebep ilkesinin hüküm sürdüğü tasarım dünyasından ayrı olarak, en küçük bir öğeyi bile zaman, uzam ve nedensellik kalıplarının dışında, bütünü temsilcisi olarak görebilmektir. Filozofun; “ Öyleyse, sanatı, *doğru biçimde şeyleri, yeter sebep ilkesinden bağımsız olarak görme yolu...*”²⁷ biçimindeki tanımı, sanatın, ideaları görmenin geçerli yöntemi olarak tasnif olunduğu anlamına gelmektedir. İşte bu yöntemi takip edebilmek ve ideaları görebilmek, belli bazı vasıflar gerektirir ki bunlar dehanın doğasına aittir. Bu, kendini, daha açık ifadeyle içinde bulunduğu ilişkileri unutabilen bir kişiyi gerektirmektedir. Dolayısıyla deha, birinin, saf bilen özne, dünyanın açık gözü olarak kalabilmek için, kendi kişiliğinden bir süreliğine soyunma gücüdür.²⁸ Bu türden bir kişi, kimi zaman düş gücünün de yardımıyla doğanın, sayısız tikelde nesneleşmiş eksik halini değil de doğanın gerçekte ortaya koymaya çalıştığını görür ve kavrar. Bu ideadır. İdeayı aktarmanın yolu ise sanattır. Görüleceği gibi Platon’da, arketipler olarak belirlenen ideaların fenomenal dünyaya açılımları Schopenhauer’de orijinal bir yorumla karşımıza çıkmaktadır. Onda bu açılımın kavramsal tabanı sanat , epistemik öznesi ise deha sahibi kişi olarak belirlenir. Gene de tüm insanlarda, değişik kertelelerde de olsa ideaları kavrayıp, temaşa edebilme potansiyeli vardır. Aksi takdirde sanat yapıtları karışında gözlenen beğeni ve coşku söz konusu olmazdı. Dehanın sıradan insana göre farkı, olsa olsa bu tür bilgiye –ideaların bilgisine- yeter sebep ilkesi altında kavranan fenomenlerin bilgisinden daha fazla sahip olmasıdır. O daha sonra bu bilgiyi bile, isteye yinelediğinde ortaya koyduğu şey sanat olacaktır. Ancak sanat yapıtı aracılığıyla iletilen bilgi değişmeden kalmaktadır, zira o özünde değişmezlik olan ideanın bilgisinin aktarımıdır. Sanat eserlerinin kendilerinde de ideaları temaşa etmek/ seyre dalmak (*contemplation*) mümkün olabilir. Ancak ideaların ortaya konuldukları kimi nesnelere, kötü eserlerde saf seyre dalışı kolaylaştırmak yerine zorlaştırabilirler. Sanat eserinin konusu olan ve üretilmiş nesnelere de ideaları dile getirmeğe hizmet ederler. Ne ki bunlarda ortaya çıkan, o nesnenin ideası değil onun kendisinden geldiği gerecin ideasıdır. Schopenhauer bu ikircikli durumu skolastik felsefenin kendine özgü deyişleri olan *forma accidentalis* (*tesadüfi form*) ve *forma substantialis* (*özel form*) ile ayırdığını belirtir. Örnek verecek olursak, bir bardaktan dökülen sıvının resminde, bizim bilgisini kavrayacağımız idea, o sıvının akışkanlık, biçimsizlik gibi tözsel nitelikleridir, yoksa o sıvının su , yahut şarap olması yahut aynı akışkanlık özelliğine sahip başka bir sıvı olması değildir. Böylece Schopenhauer, kendisinin, istemenin nesneleşme basamakları olarak adlandırdığı şeyi, yani *Platoncu ideayı*, skolastik felsefenin de kendi terminolojisi içerisinde ayırt etmiş olduğunu vurgulamaktadır. Filozofun bu akışa vurgu yapması sebepsiz değildir. Bu değerlendirmenin hemen ardından Platon ile uzlaşmazlığa düştüğü noktaları açıklar.

²⁷ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.132

²⁸ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.133

İdeaları, Platon ile özdeş anlamda kullandığını defaatle belirtmesine rağmen, ikisinin sanat anlayışlarında farklılık ve uyumsuzluk söz konusudur. Schopenhauer, Platon ile aralarındaki ayrılığı şu şekilde izah eder;

Öyleyse bizim görüşümüz, bir masa ya da sandalyenin masa ya da sandalye ideasını dile getirdiğini ileri süren (Devlet X ile Parmenides) Platon'un görüşüyle uzlaşmaz. Biz onların yalnızca gereçlerinde daha önce dile gelen ideaları dile getirdiklerini söylüyoruz. Bununla birlikte, Aristoteles'e göre (Metafizik XI, 3. Bölüm) Platon'un kendisi yalnızca doğal nesnelere ideaları olduğunu ileri sürdü "Platon, doğal şeyler kadar çok idea olduğunu öğretti". 5. bölümde de Aristoteles Platonculara göre ev ya da yüzük idealarının olmadığını söyler. Her durumda Alcinous'un bize bildirdiği gibi (Introductio in Platoniam Philosophiam, 9. Bölüm) Platon'un eski yandaşları üretilmiş şeylerin ideaları olduğuna karşı çıktılar. Alcinous şöyle der: "Bununla birlikte, onlar bir ideayı doğada var olan şeylerin zaman dışı ilk örneği diye tanımlandılar. Çünkü Platon'un izleyicilerinin çoğu, kalkan ya da lir gibi insan yapısı nesnelere; yüksek ateş ya da kolera gibi doğaya aykırı şeylerin ya da Sokrates ile Platon gibi bireylerin ideaları olduğunu kabul etmezler. Onlar kir gibi, döküntü gibi en ortalama şeylerin ya da daha büyük olma, daha uzun olma türünden ilişkilerin ideaları olduğunu da kabul etmez. Çünkü idealar tanrının bengi düşünceleridir; bunlar kendilerinde tamdır." Bunu fırsat bilip idealar öğretimizin Platon'unkinden pek farklı olan başka bir noktadan söz edebiliriz. Platon sanatın sunmayı amaçladığı nesnelere, resim ya da şiirin idealinin ya da modelinin idea değil belli bir şey olduğunu öğretir. Buraya kadarki tüm serimlememiz bunun tam tersini ileri sürmüştür. Platon'un kanısının bizi yoldan saptırma olasılığı çok çok azdır. Çünkü, bu kanı, bu büyük adamın saptanmış gözle görünür yanlışlarından birinin kaynağıdır. Bu yanlış onun sanata, özellikle de şiire değer vermemesi, onları yadsımasıdır. Platon bu konudaki yanlış kanısını yukarıda alıntılıdığım bölüme ekler.²⁹

Platon'un idealarının, Schopenhauer'in sanat kuramı içerisinde kullanılmasını açıklıkla görebilmek için sanat türlerine ve bazı kavramlara daha yakından bakmak gereklidir . Gene de bakışımız sathi kalacaktır zira Schopenhauer için sanat, Platonik ideaların mecrası olmakla birlikte kendi başına mufassal bir kurgu olarak onun felsefesinde hacimli yer tutmaktadır. Bu manada özellikle müzik , incelememizin konusu olan öğeler ile bağlantıya girmediğinden ondan söz edilmeyecektir. Biz burada

²⁹ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.161

amacımızı aşan derinlikte ayrıntılara girmekten kaçınarak, düşünürün özünde farklı sanat dallarında, idealara temas ettiği noktaları göstermeye çalışacağız.

Schopenhauer düşüncesinde bir ideayı bilmek, esasen onu seyre dalmak/temaşa etmek demektir. Bu ise aynı zamanda estetik doyumun gerçekleşmesine hizmet eder. Bu estetik doyuma her zaman içsel bir sükun, istemenin hengamesiyle barışçıl bir uzlaşma ve de güzelliğin kavranması olguları eşlik ederler. Kant'a göre herhangi bir çıkar ilişkisi söz konusu olmaksızın kişide hoşlanma duygusu yaratan nesne güzel olarak tanımlanırken, Schopenhauer güzeli bir epistemolojik ekstaze olarak kabul eder ve *güzelin bilgisinin* her zaman, aynı anda, ayrılmaz biçimde, saf bilen özneyi (birey olmaktan sıyrılmış özne) , onunla birlikte de nesne olarak bilinen (birey olmaktan sıyrılmış özne tarafından) ideayı varsaydığını öne sürer. Bazı hallerde Schopenhauer'de, estetik duygunun iki kurucu parçasından birinin, diğerine ağır basması da söz konusudur. Burada sezgi ile kavranan ideanın, istemenin nesneleşmesinin alt ya da üst basamaklarında oluşu ayırt edicidir.

Böylece doğal güzelliğin (gerçek yaşamda ya da sanat ortamı aracılığı ile) inorganik dünyadaki, bitkisel dünyadaki, mimarlık yapıtlarındaki seyrinde, saf, isteksiz bilme baskın olacaktır. Çünkü, burada kavranan idealar, olsa olsa istemenin nesneleşmesinin alt basamaklarıdır. Bu yüzden onlar, derin bir anlamı, zengin içeriği olan görüngüler değildir. Beri yandan estetik seyre dalışın ya da canlandırmanın nesnesi hayvanlarla insanlar olduğunda, haz daha çok istemenin en seçik dışı vurumu olan bu ideaların nesnel kavranışına dayanacaktır. Çünkü onlar en çok biçimi, en zengin, en derin anlamlı görüngüleri sergilerler.³⁰

Schopenhauer'in sanatları sınıflandırması onların değerlerine nispetle değildir. Bilakis sanatın ortaya koyduğu ideaya, yani istemenin nesneleşme düzenine nispetlidir. Buna göre sanatların en alt basamağında mimari yer alır. Filozof açısından mimarinin biricik materyali yerçekimi ve katılık arasındaki çatışmadır. Mimari bu çatışmayı değişik yollarla ortaya koyarak dolaylı bir doyuma ulaşılmasını sağlar. Böylece istemenin en alt basamağındaki nesneleşme yani idea görünür olmaktadır. Örneğin bir sütun en yalın haliyle yerçekimine karşı koymak suretiyle onun varlığını dikte eder ve ideasını sunar. Öyleyse mimarlık bizi matematik mükemmelliği yahut yapının kısımlarının hesaplanışındaki ustalığın yanında dinamik olarak da etkilemektedir. Bunu doğanın en temel güçlerini, istemenin en alt basamaklarda nesneleşmelerini ortaya koyarak yapmaktadır.³¹

³⁰ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.163

³¹ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.165

Mimariden sonra Schopenhauer'in sanat tasnifinde heykel ve resim yer almaktadır. Bu sanatların amacı yine ideanın bilgisini aktarmaktır. Bu aktarım ise heykelde nesnenin biçimini, resimde ise onun görünümünü aktarmak yolunu izler. Heykel açısından salt biçimi öne almak onun aktarmak istediği idea bakımından zaruridir. Onda algıya sunulan bireyselliğinden sıyrılmış öznenin saf algısına sunulan ideanın biçimi olduğundan heykelde renklerin, arızı süslemelerin anlamı yoktur. Sanatçı doğanın binlerce denemeyle başaramadığı aktarımı sert mermere biçim vererek yineler. Onu izleyenin algısına sunar. Resim sanatının heykelden farklı olarak yakaladığı idea nesnenin görünümü olduğundan onda ışık ve renk önemlidir. Ne var ki burada resim sanatının içine düştüğü bir hata olarak kavramsal öğelerin kullanılması söz konusudur. Bu sanatsal bir hataya düşmektir. Zira bir tabloda örneğin gizemi temsil etmek için gül kullanılması onu olsa olsa yozlaştırır ve ideanın bilgisinden uzaklaştırır. Schopenhauer tüm bu bahisleri açıklarken sanatın hakiki nesnesi ve mutlak amacının Platon'un ideaları olduğunu tekrarlamaktan kaçınmaz. Bu bağlamda sanatçının yeteneği ve aklıyla ortaya koyduğu tasarım ikincil derecededir. Asıl amaç her zaman ideadır. Schopenhauer heykel ve resim sanatlarında kavramsal öğelere karşı oluşunu onların Platonik idealardan farklı olmalarıyla gerekçelendirir. Her ne kadar Platon'un kavram ve idea arasında bir farklılığın ayırıcılığı olmadığını düşündüğünü söylese de kavram ve idea birbirlerinden bütün bütün farklıdır. Düşünürü göre Platon'un idealar üzerine verdiği pek çok örnek ancak kavramlara uygulanabilir.³² İdea mutlak bir hakikat olarak istemenin tam bir nesneleşmesi iken kavram onun bir tür soyutlamasıdır ve ideaya göre ikincildir. Filozof şöyle söyler;

*"İdea, bizim sezgisel kavrayışımızın zamansal uzamsal kalıbı aracılığı ile çokluğa yayılan bir birliktir. Öte yandan, kavrama akıl yetimizin soyutlamasıyla çokluktan yeniden kurulan birliktir. Kavram unitas post rem (çokluktan sonraki birlik), idea unitas ante rem (çokluktan önceki birlik) diye tanımlanabilir."*³³

Ancak sıra yazınsal sanata geldiğinde durum değişir. Burada iş görülen malzeme sözcükler olduğundan şiir ve tragedya da tam da ideanın bilgisini açmak için kavramlara başvurulur ve onlardan yararlanılır. Heykel ve resimde onaylanmayan kavram yazınsal sanat bakımından mermer yahut renklerin kendisi ile analogik olduğundan eserin yapı malzemesi olarak iş görmektedir. Kavramlar birbirleri arasında ilişkiler ve bağlar tesis edilerek soyut düşüncüyü harekete geçirir ve ideaya götürürler. Üstelik istemenin daha üst düzeyde nesneleşmelerini / ideaları aktarmada diğerlerine göre daha başarılı olmaktadır. Örneğin istemenin en yüksek basamağı olan insan

³² Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.177

³³ Schopenhauer , İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s.177

ideasının açınması yani insanın uğraşlarının, eylemlerinin art arda gelişinde canlandırılması resim ve heykelin elinden kaçmaktadır oysa yazın bakımından bu hiçte sorun değildir.

Sonuç

Platon'un, felsefe tarihi açısından ve kendinden sonra gelen düşünürlere etkileri bakımından önemi tartışmasıdır. Hal böyle iken pek çok filozofun düşüncesinde Platon'dan izler görülür yahut açık alıntılara sıkça rastlanılır. Yeni Platonculukta, İslam ve Hıristiyan düşüncesinde muhtelif Platon şerhleri söz konusudur . Modern çağ felsefesinin de Platon'u bir biçimde bünyesinde muhafaza etmiş olması, gene onun ehemmiyetine delildir. Bizim bu yazı boyunca vurgulamak istediğimiz husus, Schopenhauer felsefesinin, Platoncu öğeleri , kendi felsefi dizgesi içerisinde gayet aktif ve temele alan bir kurgunun içerisinde değerlendirmiş olmasıdır. Bu Schopenhauer'in felsefi insicamı açısından kurucu nitelikte bir öneme haizdir. Schopenhauer felsefesi, belli perspektiften bakıldığında bir orkestrasyon çalışması olarak tanımlanabilecek türden bir dizgedir. Bu felsefi orkestranın baş sazlarından olarak Platon düşüncesi, Schopenhauer felsefesinin pek çok pasajında adeta solist olarak karşımıza çıkmaktadır. Enstrüman Platon'undur, ancak bu kez notalar Schopenhauer'in ilhamıyla kompoze olmuşlardır. Felsefe uğraşısı içinde özerkliği olan sanat alanında Platoncu ideaların bu denli sistemli ve yapısal kullanımı istisnai bir durumdur. Neredeyse tüm sanatsal etkinliğe, idealar görüşünden yola çıkarak mümkünlik veren Schopenhauer, diğer halefleri yanında Platon düşüncesine mufassal bir yer ayırmasıyla farklılaşmaktadır. Kendi çizgisinin orijinalliğini muhafaza ederken diğer taraftan girift bir iktibas içinde olmak felsefe tarihinde az rastlanan bir hal olarak karşımızda durmaktadır. Schopenhauer külliyâtında, Platon'un felsefe tarihi içerisindeki konumuna, felsefesinin yol açtığı düşünce çizgisine ve özellikle idealar düşüncesine yoğun biçimde yer vermiş ve yine kendi düşünsel temelleri arasında Platon'u tartışmasız seleflerinden biri olarak bizzat bildirmeyi ihmal etmemiştir. Schopenhauer'in, Platon'a olan bu açık düşünsel itibarının kimi öğeleri yukarıda açıklanmaya çalışılmıştır.